

24.3.2025

HE 13/2025 vp

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koske- vaksi lainsäädännöksi

Keski-Suomen liitto kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion aluehallintouudistuksesta.

Tiivistelmä päähuomioista

Aluekehittämisen näkökulmasta valtion aluehallinnon uudistus on merkittävä. Uudistuksen tavoitteet lupa- ja valvontakäytäntöjen yhtenäistämiseksi, lupaprosessien sujuvoittamiseksi sekä alueiden elinvoimaa edistäväksi valtion aluehallinnoksi ovat myönteiset. Tavoitteiden saavuttaminen julkisten menojen leikkausten rinnalla edellyttää erittäin taitavaa muutosjohtamista ja tiivistä sidosryhmäyhteistyötä.

Kehittämisen pääperiaatteina ovat monialaisuus ja poikkihallinnollisuus. Monialaisuus uudistuksessa toteutuu, mutta poikkihallinnollisuus ei. Sekä lupa- ja valvontaviraston että elinvoimakeskusten johtamisjärjestelmä jatkavat siilomaisen hallinnon rakenteita, mikä väistämättä näkyy asiakkaille ja sidosryhmille palveluiden laadussa, nopeudessa ja johdonmukaisuudessa.

Esityksen lähtökohtana on, että valtion ja kuntien väliseen tehtäväjakoon ei tule muutoksia. Esityksessä on kohtia, jotka hämärtävät aluekehittämismvastuun rajapintaa sekä kuntien ja maakuntien liitojen roolia. Elinvoimakeskusten roolin tulee vastata nykyisten ELY-keskusten roolia hoitamalla valtion toimeenpano- ja kehittämistehtäviä elinvoiman vahvistamisessa ja edistämisessä. Maakunnan liitto on jatkossakin selkeästi aluekehitysviranomainen alueellaan.

Varautumisen suunnittelun ja yhteensovittamisen alueellisuudesta ja poikkihallinnollisuudesta tulee huolehtia säädöstasolla.

Lupa- ja valvontavirasto

Lupa- ja valvontavirasto on valtakunnallinen virasto, mikä merkitsee valtion aluehallinnon merkittävää supistumista. Viraston toiminta organisoidaan hyvinvointialueiden yhteistyöalueiden perusteella, jolloin Keski-Suomi siirtyy aluejaossa Länsi- ja Sisä-Suomesta Itä-Suomeen. Yhteistyöalueittaisen organisoitumisen vaikutuksien arvioiminen on tässä vaiheessa hankalaa. Valtionhallinnon aluejakojen yhteneväisyys suhteessa kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyörakenteisiin on kuitenkin myönteinen lähtökohta.

Lupien myöntämisen ja valvomisen kokoaminen samaan organisaatioon on erinomainen muutos. Muutoksella voi olla suotuisa vaikutus erityislainsäädännön tulkinta- ja soveltamiskäytännön

yhdenmukaistamiseen ja pidemmällä aikavälillä myös muutoksenhakutarpeita vähentävä vaikutus. Valtakunnallisena organisaationa virastolla on myös parempi kyky huolehtia yritysten kilpailuneutraliteetista koko Suomessa.

Virastoa ohjaa kahdeksan ministeriötä. Uusi organisoituminen merkitsevät sekä merkittävää vallan keskittymistä valtakunnalliselle tasolle että alueellisen yhteyden heikkenemistä erityisesti viraston strategisessa päätöksenteossa. Malli voi pahimmillaan johtaa laillisuusyhteiskunnan heikkenemiseen, kun päätöksenteko keskittyy harvojen valtaan. Etäällä olevien ja hyvin erilaisia aluekehittämisen kysymyksiä ratkovie alueiden mahdollisuudet saada äänensä kuuluviin kapenevat. Huomattavana riskinä on valtion hallinnon työpaikkojen keskittyminen ns. kasvukolmioon, kun henkilöstöresursseja viraston ensimmäisten toimintavuosien aikana ohjataan ensi sijassa valtakunnallisesta näkökulmasta.

Suurimmat vaikeudet palveluiden toimivuudessa ovat Etelä-Suomen aluehallintovirastolla. Resurssien uudelleen suuntaaminen tulee johtamaan palveluiden heikkenemiseen ja käsittelyaikojen pidentymiseen muualla Suomessa. Hankalaksi osoittautuneiden julkisen sektorin moniorganisaatiofuusion rinnalla toteutettavat talouden säästöt johtavat siihen, että yhden luukun periaatetta ja palveluiden sujuvuutta ei saavuteta tällä vuosikymmenellä. Lain perusteluissa liioitellaankin muutoksen etuja ja hyötyjä kuten meneillään olevassa hyvinvointialueiden muutosprosessista on hyvin havaittavissa. Tulostavoitteiden asettamisessa on syytä huomioida se, että aluehallintovirastot ovat jo tähänkin saakka antaneet toisilleen virka-apua resurssitarpeen mukaan.

Suomi on pitkäkestoisessa epävarmuuden tilassa. Erityistä huolellisuutta organisaatiofuusiossa ja toimialueiden uudelleenjärjestelyissä on kiinnitettävä niihin tehtäviin, joilla on välitön vaikutus häiriö- tai poikkeusolosuhteissa. Esimerkiksi alueellisen varautumisen yhteistyön toimivuus tai alueellisen valmiustoimikunnan todellinen toimintakyky ei säädöksistä selviä. Yllättävissä tilanteissa varautumisen on toimittava kunta-, maakunta- ja yhteistyöalueen tasolla viivytyksettä, saumattomasti ja poikkihallinnollisesti. Säädöstasolla varautumisen alueellisuudesta ja poikkihallinnollisuudesta ei huolehdi lainkaan.

On ensiarvoisen tärkeää, että alueellisen kokonaisturvallisuuden malli ja yhteistyörakenne on olemassa kaikissa Suomen maakunnissa. Yhteistyömallin rakenne ja toimintatapa on perusteltua olla joustavasti määriteltävissä – kunkin maakunnan näköiseksi. Koska alueellinen varautuminen jää aluehallintouudistuksen säädöksissä vajavaiseksi, toivottavasti käynnissä oleva valtionvarainministeriön ja sisäministeriön yhteinen selvityshanke löytää toimivan mallin ja ehdotuksen säädösperustaksi.

Elinvoimakeskukset sekä kehittämis- ja hallintokeskus

Esityksen lähtökohtana on, että valtion ja kuntien väliseen tehtäväjakoön ei tule muutoksia. Periaate on selkeä, mutta sitä ei esityksessä täysin noudateta. Lakiehdotuksessa on kohtia, jotka pyrkivät hämärtämään aluekehittämistä vastuun rajapintaa sekä kuntien ja maakuntien liittojen roolia elinvoiman, aluekehittämisen, kulttuurin ja sivistyksen tehtävissä.

Elinvoimakeskukset toimivat valtion aluehallintoviranomaisina valtion, kuntien, työllisyysalueiden ja hyvinvointialueiden vastuulle yhteisesti kuuluvassa aluehallinnon viranomaiskokonaisuudessa. Maakuntien liitot vastaavat aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta alueellaan. Tämän on oltava ehdoton, periaatteellinen lähtökohta valtion aluehallintoa koskevassa lainsäädännössä. Tehtäviä tulee selkeyttää niin, että elinvoimakeskuksen rooli vastaa ELY-keskusten roolia ja että ne hoitavat

valtion toimeenpano- ja kehittämistehtäviä elinvoiman vahvistamisessa ja edistämisessä. Lainsäädännössä tulisi selvästi todeta maakuntaohjelmien yksiselitteinen ohjausvaikutus alueella toimiviin viranomaisiin. Elinvoimakeskuksen tulee sitoutua maakuntaohjelman tavoitteisiin ja toteutukseen.

Kymmenen elinvoimakeskuksen toimialueet muodostetaan nykyisten täyden palvelun ELY-keskusten pohjalta. Keski-Suomi jatkaa omana toimialueenaan. Toimialuejako on perusteltu ja tarkoituksenmukainen. Elinvoimakeskusten toiminta- ja tulostavoitteita asetettaessa on otettava huomioon, että fuusioiden hyödyt ovat saatavissa vain niissä keskuksissa, joissa yhdistetään ELY-keskuksia.

Valtakunnallisesti keskitettäviä tehtäviä on lakiesityksen mukaan elinvoimakeskuksilla runsaasti. Tämä heikentää elinvoimakeskusten luonnetta ja toimintakykyä olla aidosti monialainen yksikkö toimialueellaan. Tehtävien keskittämistä tulisi jatkossa tehdä vain painavin perustein ja säädetysti.

Elinvoimakeskuksen johtamisjärjestelmä jatkaa ministeriöiden putkiohjausta ja siilomaisen hallinnon rakennetta, mikä väistämättä näkyy asiakkaille ja sidosryhmille palveluiden laadussa, nopeudessa ja johdonmukaisuudessa. Henkilöstöä koskevana erityisenä huolena on, kuinka ympäristö- ja luonto-tehtävien laadullinen ja määrällinen osaaminen voidaan elinvoimakeskuksissa varmistaa. Esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointien (YVA) ohjaaminen ja niiden hyväksyminen kulkevat tiiviisti käsi kädessä elinkeinoelämän investointi- ja kehittämishankkeiden kanssa, jolloin läsnäolo ja aluetuntemus korostuvat. Keski-Suomen tuuli- ja aurinkovoimahankkeet eivät voi edetä ilman toimivaa ja läheistä yhteistyötä YVA-viranomaisten kanssa. Kuntakaavoituksen ja rakentamistoimen edistäminen edellyttää samalla tavoin tiivistä vuorovaikutusta, aluetuntemusta ja läsnäoloa.

Elinvoimakeskusten tehtäväksi on määritelty Euroopan Unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanotehtävät. Nykyiset RR-ELY-keskusten toimialueet ovat liian suuret, jotta ne voisivat toimia alue- ja asiakaslähtöisesti. Seuraavan ohjelmakauden alussa EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahastojen rahoitustehtävät tulisi siirtää elinvoimakeskuksille niin, että jokainen keskus vastaisi omista rahoituspäätöksistään kuten tähän saakka maaseuturahoituksessa.

Lisätietoja lausunnosta antaa aluekehitysjohtaja Pirjo Peräaho, pirjo.peraaho@keskisuomi.fi, 040 591 0760.

KESKI-SUOMEN LIITTO

Pekka Hokkanen
maakuntajohtaja